

ktüel Arkeoloji

Kasım - Aralık 2018 / 66 / 18 TL / Kıbrıs 20 TL

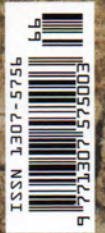
Anadolu'da bir SİN TAPINAĞI

Antik Çağda Ekonomi

İlk Borsa Binası

Paranın Hikayesi

 Tüpraş

AIGAI - 2500 YILLIK AYAK İZİ - GÜRGÜRBABA TEPESİ - DOMUZTEPE HÖYÜĞÜ - MAYDOS KİLİSETEPE - KANLITAŞ HÖYÜK

Kuzey Ege'de, Aiolis'in Aspordenon Dağı'nda (Manisa, Yunusme ilçesi, Yuntdağı bölgesi) yer alan Aigai'da yürütülen arkeolojik çalışmaların 2018 sezonu kapsamında, kentin nekropolis alanlarında belgeleme çalışmaları yürütüldü ve kentin akropolisindeki Athena Kutsal Alanı ile akropolis yamacındaki Tiyatro Vomitoriumu'nda kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Kentin nekropolis alanlarında yapılan çalışmalar, çok uluslu ve çok disiplinli NekoPergEol projesi kapsamında yürütülmüştür. Kentin en büyük nekropolisi olan ve daha önceki sezonlarda çoğu belgelenmiş Kuzey Nekropolisindeki yüzey araştırması ve belgeleme çalışmaları 2018 yılında tamamlanmış; ayrıca kentin Doğu Nekropolisi ve Güney Nekropolisi de tamamen belgelenmiştir. Kentin etrafını saran verimsiz ve kayalık arazi sebebiyle, Aigai'nin bir kent olarak varlığını sürdürdüğü 1000 yıllık sürede (MÖ 8. - MS 3. yüzyıllar) kentin nekropolisleri yatay olarak çok geniş bir alana yayılmıştır. Kentin MS 3. yüzyılda Goth akınları sonucu terk edilmesinin ardından tekrar yerleşim gördüğü MS 10. - 13. yüzyıllara ait mezarlar ise antik kentin içindedir. Günümüze kadar kırsal bir coğrafyada kalması sebebiyle modern yerleşimler tarafından tahrip edilmemiş olan kentte, farklı mezar gömü gelenekleri ve uygulamalarına ait örnekler gözlenebilmektedir. Nekropolis alanlarında ve Bizans mezarlarında yürütülen çalışmalar sayesinde, Aigai toplumunun sosyal ve ekonomik yapısı konusunda oldukça değerli bilgiler edinilmektedir. Ayrıca insan kemikleri üzerinde yürütülen analizler, hem mezarların ve mezar yapılarının tarihlenmesi hem de toplumun sağlık durumu ve beslenme alışkanlıklarının belirlenebilmesi için önemli veriler sunmaktadır. Doğrudan insan kemikleri üzerinde yürütülen henüz tamamlanmamış bu çalışmaların, özellikle toplumdaki değişim süreçlerini dolaysız gösterebilmesi ve Aigai toplumunun bölgenin diğer topluluk ve toplumlarıyla karşılaştırılmasını sağlaması dolayısı ile çok önemli sonuçlar vermesi beklenmektedir.

Arkaik Dönem surlarıyla çevrili akropolisin batı köşesinde kentin en önemli kutsal alanlarından bir tanesi yer almaktadır. Athena Kutsal Alanı, tiyatronun üstündeki terastaki hakim konumu ve planlaması açısından Pergamon'daki Athena Kutsal Alanı ile

Tiyatronun doğusunda bulunan antik yoldan gelen seyircileri tiyatronun içerisine ulaştırmak için inşa edilmiş olan Vomitorium, yaklaşık 6.600 seyirci kapasiteli tiyatronun dolması ve boşalması esnasında hız ve konfor açısından halk için büyük bir kolaylık sağlamış olmalıdır.

Vomitorium'dan dışarıya bakış. ©Aigai Kazı Arşivi

Athena Tapınağı temel dolgusu buluntuları.
©Aigai Kazı Arşivi

benzerlik göstermektedir. Etrafı "L" planlı bir *stoa* ile çevrelenen kutsal alanda, kuzey *stoan*ın doğu *stoa* ile birleştiği noktada kalp formulu köşe sütun tamburları yer almaktadır. Dor düzenindeki *stoaların* iç kısmında İon sütun sırası uzanıyor olmalıdır. Duvar örgüsü, *geison* ve sütun stilleri açısından Atina'daki II. Attalos *Stoası*'yla benzerlikler görülmektedir. Bu alanın, MÖ 156-154 tarihinde gerçekleşen II. Prusias tahribatı sonrasında gerçekleşen imar faaliyetleri sırasında son şeklini almış olduğu düşünülmüyor.

Kutsal Alan'ın batı ucunda yer alan Athena Tapınağı yüksek bir podyum

üzerinde yükseliyor. Dor düzenindeki tapınak *templum in antis* plana sahiptir ve girişi doğu kenarda yer almaktadır. Tapınağın *naos* temelinin dört eşit parçaya bölünmesi Pergamon Zeus Altarı'nda görülen ızgara planlı temel sistemini anımsatmaktadır. Alt yapı sistemini desteklemek için tapınak temeli ile podyum duvarları arasında birbirlerine paralel duvarlar yerleştirilmiştir. Bu duvarlar,

yapıya ait yükü taşıyacak şekilde güçlendirilmiş bir temel kasnağı yaratmıştır.

Pronaosun kuzey duvarının temizliği sırasında, duvarın içine bilinçli olarak yerleştirilmiş 17 adet bronz sikke ele geçmiştir. Tamamı MÖ 2.-1. yüzyıllar arasına tarihlenen sikkeler tapınağın yeniden inşa ya da onarımı sırasında adak olarak bırakılmış olmalıdır. MÖ 280 civarına ait bir yazıtta, kentteki Athena

Kutsal Alanı'nın varlığından söz edilmektedir. Diğer yandan tapınağın definciler tarafından tahrip edilmiş olan *naos* bölümünde ele geçen seramik buluntular, görünürdeki Hellenistik tapınağın altında muhtemelen Arkaik Döneme kadar geri giden erken bir tapınağın varlığını düşündürmektedir. Bu alanda 2018 yılında yürütülen kazı çalışmalarında oldukça kaliteli ve nitelikli seramik parçaları ele geçmiştir. Hellenistik tapınağın dolgusu içinde ele geçen MÖ 5. yüzyıl Attika üretimi kırmızı figür *lekythos* parçaları ve çok sayıdaki graffitolu siyah firnisli seramik parçası erken tapınak ile ilişkili olmalıdır.

Tapınağın güney kenarında yürütülen çalışmalarda dağınık olarak ele geçen buluntular arasında Zeus ve Athena'ya ait çok sayıda pişmiş toprak figürin parçası ele geçmiştir. Kutsal Alanda, Athena Tapınağı'nın güneydoğusunda başka bir yapının kalıntıları bulunmaktadır. Athena kutsal alanlarında genellikle Zeus kültürünün Athena'ya eşlik ettiği bilinmektedir. Ayrıca, yukarıda da söz edilen ve I. Seleukos Nikator ile oğlu I. Antiokhos Soter'in MÖ 281 yılındaki

Kouroupedion Savaşı sonrası Aigailılar tarafından onurlandırıldığı belirtilen yazıtta da Athena Kutsal Alanı'ndan bahsedilmektedir. Söz konusu yazıtta, iki kopya halinde hazırlanan stellerden birinin Kurtarıcı Zeus Altarı'nın

Büyük bir mühendislik başarısı olan Vomitorium'un blok taşları üzerinde inşa faaliyetlerini kolaylaştırmak için kullanılan taşçı işaretleri bulunuyor.

hemen yanındaki Athena Kutsal Alanı'na dikildiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla, mevcut yapı kalıntılarının Kurtarıcı Zeus'a adanmış bir *altara* ait olması kuvvetle muhtemeldir.

Aigai Tiyatrosunun Vomitorium'u Gün Işığına Çıktı

Athene Kutsal Alanı'nın altındaki yamaçta yer alan çanağa inşa edilen tiyatro, kuzey rüzgarına karşı korunaklı bir alanda yer almaktadır. 2018 yılında, tiyatronun önemli unsurlarından olan Vomitorium'un kazısı gerçekleştirilmiş ve yapı açığa çıkartılmıştır. Ayrıca ziyaretçilerin rahatça yapıyı görebilmesi ve gezebilmesi için gerekli çevre düzenlemeleri de yapılmıştır. Aigai Vomitorium'u Hellenistik Dönemde inşa edilen tiyatronun *analemmasının* (oturma sıralarını destekleyen duvar) güneyine Roma Dönemi imar faaliyetleri sırasında eklenmiştir. Analemma MÖ 2. yüzyıla aitken, Vomitorium ise muhtemelen MS 17 yılındaki depremin ardından inşa edilmiş olmalıdır. Sahne binasının enkazı içerisinde yer alan tambur parçaları ve floral motifli saçaklık parçaları yapının iki katlı olabileceğini ve MS 17 depreminden sonraki imar faaliyetleri sırasında eklenmiş olabileceğini göstermektedir.

Vomitorium, tiyatronun doğusunda bulunan antik yoldan gelen seyircileri tiyatronun içerisine ulaştırmak için inşa edilmiş tonozlu bir koridordur. Aigai Vomitorium'u yaklaşık 6.600 seyirci kapasiteli tiyatronun dolması ve boşalması esnasında hız ve konfor açısından halk için büyük bir kolaylık sağlamış olmalıdır.

Athene Tapınağı. ©Aigai Kazı Arşivi

Vomitorium yapısı birbirine bağlı iki koridordan oluşmaktadır. Kuzeyde bulunan koridor tiyatroda seyircilerin oturduğu bölüme (*cavea*); güneyde bulunan ana koridor ise tiyatronun orkestrasında bulunan soylu seyirciler için ayrılmış özel koltuklara (*prohedria*) ulaştırmaktadır.

Büyük bir mühendislik başarısı olan yapının blok taşları üzerinde inşa faaliyetlerini kolaylaştırmak için kullanılan taşçı işaretleri sıklıkla görülmektedir. Bu işaretler taşların doğru sırayla doğru yere konmasını sağlamıştır. Yapının dengesini sağlayabilmek ve sağlamlığını koruyabilmek amacıyla kireç harç kullanılmış ve bu sayede yapı günümüze kadar sağlam bir şekilde ulaşabilmiştir. Vomitorium'un kemer taşlarının tiyatroya bakan son sırası üzerinde tiyatro maskları ve Hermes'in "*kerykeion*" olarak adlandırılan asası kabartma olarak tasvir edilmiştir.

Üstte: Athene Tapınağı temel dolgusu buluntuları. ©Aigai Kazı Arşivi
Zeus Sunağı. ©Aigai Kazı Arşivi

Vomitorium'un aydınlatılması farklı yüksekliklerde ve farklı boyutlarda 2 adet pencere ile sağlanmıştır. Yapı içerisinde yağmur suyunun tahliyesi için anakaya üzerine oyulmuş bir kanal sistemi görülmektedir. Bu kanallar sayesinde yapıya zarar verebilecek ya da koridor içerisinde seyirciler için sorun yaratabilecek yağmur suyu tahliye edilebilmekteydi. Vomitorium'un *prohedriaya* ulaşan koridorunun batı ucunda, seyircileri tiyatro seviyesine indirebilmek için yapılmış olan 14 basamak da kazılar sonucunda açığa çıkarılmıştır. Kuzeyde bulunan koridorun tonozu günümüze ulaşmamıştır. R. Bohn ve C. Schuchhardt'ın 1880'li yıllarda yaptığı çalışmada tonozun belgelenmiş olması, tahribatın bu tarihlerden sonra gerçekleştiğini göstermektedir.